

Aldona Harasimowicz

ROLA REGIONALNEGO PROGRAMU OPERACYJNEGO WOJEWÓDZTWA PODLASKIEGO W KSZTAŁTOWANIU ŚRODOWISKA PRZYRODNICZEGO REGIONU

Aldona Harasimowicz, dr – Politechnika Białostocka

adres korespondencyjny:

Wydział Budownictwa i Inżynierii Środowiska

ul. Wiejska 45A, 15-351 Białystok

e-mail: a.harasimowicz@pb.edu.pl

ROLE OF THE REGIONAL OPERATIONAL PROGRAMME OF THE PODLASKIE VOIVODESHIP IN SHAPING OF THE ENVIRONMENT OF THE REGION

SUMMARY: The article discusses the problems of podlaskie region development, in the context of the opportunities given by the membership of the European Union. The subject is one of the instruments stimulating regional development – Regional Operational Program, where its impact is limited to the environmental aspects in podlaskie voivodeship. The projects on environmental protection in the region, implemented under this program during the 2007-2013 financial perspective were analyzed. The study used a descriptive and comparative analysis.

KEYWORDS: natural environment, regional development, EU funds

Wstęp

Rozwój każdego terytorium jest złożonym i wieloaspektowym procesem. Próba kompleksowej oceny poziomu i dynamiki zachodzących w danej przestrzeni zjawisk wymaga między innymi odniesienia się do podstawowych płaszczyzn rozwoju – społecznej, ekonomicznej i przyrodniczej. Obecnie świadome i planowe kształtowanie przestrzeni zarówno w wymiarze lokalnym, regionalnym czy krajowym odbywa się w owych trzech wymiarach, co uwidacznia się w koncepcjach rozwoju zrównoważonego.

Przestrzeń przyrodnicza jest postrzegana współcześnie jako bardzo istotny zasób i to nie tylko w odniesieniu do działalności gospodarczej, ale przede wszystkim jako podstawa kształtowania jakości życia człowieka. Wyrazem dbałości o uwzględnianie kwestii przyrodniczych w procesach rozwoju są między innymi strategie rozwoju tworzone na wszystkich poziomach – krajowym, regionalnym i lokalnym – uwzględniające przyrodniczą płaszczyznę rozwoju. Instrumenty programowe stały się znaczącym narzędziem w kształtowaniu konkurencyjności poszczególnych obszarów, stąd też ważna staje się ich „konstrukcja”, tak aby efektywnie wyznaczały pożądane kierunki rozwoju.

Celem niniejszego artykułu jest odniesienie się do ekologicznej płaszczyzny rozwoju regionalnego przez zbadanie środowiskowych przedsięwzięć podejmowanych na obszarze województwa podlaskiego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego 2007 – 2013. Realizacja celu wymagała przeanalizowania materiałów, dokumentów oraz danych statystycznych związanych z projektami unijnymi wspieranymi z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego dla powyższego programu operacyjnego. Umożliwiło to wskazanie specyfiki i skali inwestycji środowiskowych w badanym regionie będących efektem wykorzystania wybranych środków unijnych dla budowy potencjału ekologicznego województwa podlaskiego.

Środowisko przyrodnicze jako jedna z płaszczyzn rozwoju regionu

Środowisko przyrodnicze jest czynnikiem wpływającym na zaspokojenie części potrzeb, stanowi otoczenie życia człowieka (determinuje jakość życia), jest też aspektem uwzględnianym w wyznawanych wartościach czy sposobach egzystencji. Pełni wiele funkcji, nazywanych również użytecznościami¹. To właśnie z tych funkcji wynika znaczenie płaszczyzny ekologicznej jako ważnej składowej rozwoju poszczególnych regionów. W literaturze przedmiotu funkcje środowiska przyrodniczego dzielone są często na dwie podstawowe grupy, czyli

¹ H. Kruk, *Przyrodnicza konkurencyjność regionów*, Toruń 2010, s. 166-167.

funkcje gospodarcze i pozagospodarcze (biologiczne). Rola środowiska w życiu człowieka ma jednak szerszy wymiar, stąd niejednokrotnie mówi się o trzeciej grupie użyteczności środowiska: kulturowo-cywilizacyjnej.

Funkcja biologiczna jest związana z powstaniem i wspieraniem procesów życiowych, a więc dostarczaniem podstawowych zasobów – na przykład wody, powietrza, pokarmu, przestrzeni, niezbędnych do istnienia wszystkich organizmów. Funkcje gospodarcze środowiska polegają, po pierwsze, na dostarczaniu surowców, energii i przestrzeni niezbędnych do organizowania oraz prowadzenia działalności, a po drugie, na asymilowaniu i neutralizowaniu ubocznych skutków działalności człowieka². Natomiast funkcja kulturowo-cywilizacyjna (społeczna) odnosi się do znaczenia przestrzeni ekologicznej w rozwoju, nie tyle pojedynczego człowieka, co całych społeczności. Środowisko przyrodnicze jest tu postrzegane jako rodzaj dziedzictwa będącego z jednej strony efektem rozwoju cywilizacyjnego, a z drugiej ten rozwój warunkującego.

Poszczególne funkcje środowiska przyrodniczego są względem siebie konkurencyjne, co najbardziej uwidacznia się pomiędzy funkcjami biologicznymi i gospodarczymi (nadmierna eksploatacja środowiska dla celów gospodarczych znacząco ogranicza jego rolę biologiczną). Konkurencyjność ta widoczna jest również pomiędzy poszczególnymi funkcjami gospodarczymi, na przykład między funkcją zapewnienia miejsca pod składowanie odpadów i ich naturalną biodegradację oraz dostarczaniem surowców a zapewnieniem przestrzeni pod osiedlanie się i warunków wypoczynku³.

Innym problemem w zakresie gospodarowania zasobami przyrodniczymi jest ich ograniczoność względem istniejących potrzeb. Ograniczoność zasobów względem potrzeb jest co prawda podstawowym założeniem leżącym u podstaw gospodarowania i dokonywania wyborów ekonomicznych, jednak w odniesieniu do środowiska przyrodniczego ma to szczególny wydźwięk. Wynika to przede wszystkim z nieodnawialności części zasobów przyrodniczych, a więc z bezpowrotnej ich utraty.

Środowisko naturalne jest niejednokrotnie traktowane jako najważniejszy element regionu, ponieważ jest ono nośnikiem zasobów o podstawowym znaczeniu dla procesów rozwojowych (na przykład woda, ukształtowanie terenu, krajobraz, warunki klimatyczno-pogodowe). Zróżnicowanie komponentów naturalnych może ułatwić, utrudnić, a nawet wykluczyć prowadzenia wybranych form działalności gospodarczych, tym samym determinuje kształt przestrzeni społeczno-gospodarczej. Identyfikacja i analiza właściwości środowiska naturalnego regionu stanowi punkt wyjścia w procesie programowania rozwoju⁴. Waga poszczególnych elementów środowiska przyrodniczego ulega zmianom wraz z rozwojem cywilizacyjnym i technologicznym. Jednak czynniki przy-

² M. Łąguna, M. Witkowska-Dąbrowska, *Ekonomiczne podstawy zarządzania środowiskiem i zasobami naturalnymi*, Białystok 2005, s. 10-11.

³ A. Bernaciak, W.M. Gaczek, *Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska*, Poznań 2002, s. 15-16.

⁴ E. Szafranek, *Determinanty konkurencyjności regionów. Ujęcie teoretyczne i empiryczne*, Opole 2010, s. 38-39.

rodnicze są nieustannie traktowane jako jedne z najważniejszych uwarunkowań rozwoju i konkurencyjności regionalnej.

Należy jednak zauważyć, że współczesne ekologiczne czynniki rozwoju poszczególnych przestrzeni to nie tylko zasoby naturalne (woda, gleby, ukształtowanie terenu, klimat, krajobraz), ale także postęp w zakresie ochrony środowiska, racjonalizacja gospodarowania zasobami środowiska przyrodniczego, świadomość i kultura ekologiczna społeczeństwa, postęp w edukacji ekologicznej, skuteczność stosowania ekonomicznych i pozaekonomicznych instrumentów ochrony środowiska⁵. Tak więc, kształtowanie rozwoju regionu w zakresie płaszczyzny przyrodniczej odnosi się do bardzo różnorodnych działań, które powinny być uwzględniane przez politykę regionalną.

Jak zauważa E. Mazur, „podstawowym warunkiem prawidłowej gospodarki środowiskiem przyrodniczym jest odpowiednie planowanie wszelkiego rodzaju przedsięwzięć oraz zapewnienie w budżecie państwa odpowiednich środków na ich realizację”⁶. Upodmiotowienie regionów w Polsce, jakie miało miejsce po reformie terytorialnej w 1999 roku, spowodowało, że samorządy regionalne stały się jednostkami kształtującymi procesy rozwojowe na swoim terenie. Jednocześnie integracja Polski ze strukturami Unii Europejskiej dostarczyła regionom nowych instrumentów wspierania rozwoju regionalnego – funduszy pomocowych.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego jako instrument rozwoju regionalnego

Program operacyjny jest dokumentem przedkładanym przez państwo członkowskie i przyjętym przez Komisję, określającym strategię rozwoju wraz ze spójnym zestawem priorytetów, które mają być osiągnięte z pomocą danego funduszu unijnego⁷. Programy te można tworzyć dla całego kraju (krajowe programy operacyjne), regionu (regionalne programy operacyjne), makroregionu (programy operacyjne obejmujące kilka regionów) lub sektora gospodarki (sektorowe programy operacyjne).

Regionalny Program Operacyjny (RPO) stanowi średniookresowy plan rozwoju przygotowywany przede wszystkim dla pozyskania środków z Funduszu Strukturalnych. Jest to dokument o charakterze operacyjnym, określający główne kierunki rozwoju województwa w danej perspektywie finansowej. W swej strukturze RPO składa się z części diagnostycznej, analizy SWOT, priorytetów podejmowanych działań wraz z uzasadnieniem ich wyboru i komplementarno-

⁵ W. Kosiedowski, *Wprowadzenie do teorii i praktyki rozwoju regionalnego i lokalnego*, w: W. Kosiedowski (red.), *Samorząd terytorialny w procesie rozwoju regionalnego i lokalnego*, Toruń 2005, s. 25.

⁶ E. Mazur, *Środowisko przyrodnicze. Zagrożenie, ochrona i kształtowanie*, Szczecin 2004, s. 191.

⁷ Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1260/1999, art. 2.

ści, ram finansowych oraz systemu realizacji programu⁸. Regionalne Programy Operacyjne są dokumentami służącymi realizacji strategii rozwoju poszczególnych województw, a ich celem jest podnoszenie konkurencyjności regionalnej oraz promowanie rozwoju zrównoważonego w regionach.

Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2007-2013 (RPO WP) konstruowany był zgodnie z istniejącymi uwarunkowaniami regionu – społecznymi, gospodarczymi, finansowymi, infrastrukturalnymi i środowiskowymi oraz z uwzględnieniem Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020. Głównym celem, do realizacji którego miał przyczynić się program jest wzrost gospodarczy regionu odbywający się przy poszanowaniu i zachowaniu dziedzictwa przyrodniczego oraz kulturowego regionu. Wobec tak sformułowanego celu, wśród sześciu podstawowych obszarów wsparcia przewidzianych w programie, znalazł się priorytet dotyczący środowiska przyrodniczego – V oś priorytetowa: *Rozwój infrastruktury ochrony środowiska*.

Działania podejmowane w ramach tej oś priorytetowej powinny być związane z zachowaniem dziedzictwa środowiska naturalnego przez inwestycje infrastrukturalne o zasięgu regionalnym i lokalnym zmniejszające negatywne skutki cywilizacji. Chodzi tu przede wszystkim o przedsięwzięcia:

- minimalizujące ilości zanieczyszczeń;
- poprawiające jakość wód powierzchniowych i podziemnych;
- minimalizujące ilość wytwarzanych odpadów oraz wprowadzające systemy ich odzyskiwania i unieszkodliwiania;
- powodujące wzrost wykorzystywania niekonwencjonalnych źródeł energii;
- poprawiające stan infrastruktury technicznej na obszarach słabiej rozwiniętych.

Współfinansowanie ze środków unijnych inwestycji na rzecz środowiska przyrodniczego w województwie podlaskim ma przyczynić się do utrzymania jego wysokiej jakości. Jest to istotne z tej racji, że walory ekologiczne regionu są uważane za jego ważny atut i czynnik rozwoju. Przy czym wysokiej jakości środowisko przyrodnicze nie jest tu traktowane jedynie jako samoistny cel rozwojowy, ale głównie jako element warunkujący wysoką jakość życia na obszarze województwa, a także przewaga zwiększająca możliwości wzrostu konkurencyjnej gospodarki regionu – szczególnie jej „zielonych” sektorów.

Środowiskowe przedsięwzięcia realizowane w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego 2007-2013

Na terenie województwa podlaskiego w ramach RPO 2007-2013 zrealizowanych zostało 1240 przedsięwzięć o łącznej wartości 5 126 105 923,73 zł, z tego 60% stanowiło dofinansowanie. Wśród tych projektów inwestycje realizowane z priorytetu *Rozwój infrastruktury ochrony środowiska* stanowiły 18% liczby

⁸ A. Nowakowska, *Podstawy polityki regionalnej*, w: J. Chądzyński, A. Nowakowska, Z. Przygodzki, *Region i jego rozwój w warunkach globalizacji*, Warszawa 2007, s. 212.

wszystkich projektów programu – czyli 224 przedsięwzięcia⁹. Wartość wszystkich przedsięwzięć środowiskowych wyniosła 622 196 394,84 zł (12,1% wartości przedsięwzięć całego RPO), natomiast kwota dofinansowania, którą otrzymali tu beneficjenci stanowiła 60,05% wartości projektów (376 226 002,06 zł). W przeliczeniu na jednego mieszkańca województwa podlaskiego wielkość wsparcia dla infrastruktury środowiska z programu wyniosła tylko 313,86 zł (tabela 1), podczas gdy ogólny poziom dofinansowania przypadający na jednego mieszkańca regionu z RPO WP to 2 581,09 zł.

Przestrzenny rozkład przedsięwzięć z zakresu ochrony środowiska realizowany w województwie podlaskim z RPO jest zróżnicowany. Różnice te widoczne są zarówno w odniesieniu do liczby projektów, jak też do ich wartości całkowitej czy wielkości otrzymanego dofinansowania (tabela 1).

Tabela 1
Projekty realizowane w powiatach w ramach rozwoju infrastruktury ochrony środowiska z RPO WP 2007-2013

Powiat	Liczba projektów	Wartość projektów [zł]	Wartość dofinansowania [zł]	Wartość dofinansowania na osobę [zł]	Liczba gmin powiatu realizująca projekty środowiskowe / liczba gmin w powiecie
Augustowski	12	25 580 699,12	19 616 086,58	327,63	7/7
Białostocki	31	91 294 798,50	46 945 064,57	325,13	13/16
Miasto Białystok	26	53 900 613,46	40 585 089,11	137,61	x
Bielski	13	32 609 185,06	22 064 758,42	380,05	5/8
Grajewski	18	36 893 485,43	24 373 490,14	495,14	6/6
Hajnowski	18	30 448 051,20	18 982 493,81	412,81	8/9
Kolneński	6	35 808 205,83	15 698 809,85	393,18	2/6
Łomżyński	5	10 159 147,02	5 626 866,49	107,86	5/10
Miasto Łomża	5	19 550 069,74	7 145 158,25	113,75	x
Moniecki	14	34 774 204,79	23 552 217,53	555,67	6/7
Sejneński	4	9 501 977,69	6 145 020,07	293,14	3/5
Siemiatycki	13	61 496 206,87	40 407 974,64	853,24	8/9
Sokółski	14	49 916 668,04	26 795 944,07	376,73	9/10
Suwalski	12	52 135 366,28	25 711 978,46	713,75	8/10
Miasto Suwałki	10	18 689 443,41	13 362 968,01	192,54	x
Wysokomazowiecki	20	56 091 047,71	37 171 643,38	628,39	7/10
Zambrowski	3	3 347 221,69	2 040 438,68	45,43	3/5
Razem	224	622 196 394,84	376 226 002,06	313,86	x

Źródło: opracowanie własne na podstawie: www.podlaskiedotacje.pl [16-12-2014].

⁹ Jeżeli poszczególne projekty były realizowane przez tego samego beneficjenta jako części większego przedsięwzięcia (na przykład w kilku gminach) zostały one uznane jako jedna inwestycja.

Największa liczba zrealizowanych inwestycji środowiskowych miała miejsce w powiecie białostockim oraz w mieście Białystok (łącznie 57 projektów). Wydaje się więc, że dla liczby podejmowanych przedsięwzięć ma znaczenie wielkość i potencjał gospodarczy miasta, a dokładniej aglomeracji miejskiej utworzonej z Białegostoku i jego najbliższego otoczenia – widoczną liczbę beneficjentów stanowili tu bowiem przedsiębiorcy. Najmniej przedsięwzięć mających na celu rozwój infrastruktury środowiska zrealizowano w powiecie zambrowskim, sejneńskim, łomżyńskim, kolneńskim oraz mieście Łomża.

Powiaty, na terenie których dofinansowano najwięcej projektów środowiskowych cechowały się także najwyższymi łącznymi wartościami bezwzględными tychże przedsięwzięć. Należy jednak zauważyć, że suma nakładów ponoszona przez beneficjentów na realizację projektów w poszczególnych jednostkach terytorialnych nie tylko była zależna od liczby dofinansowanych przedsięwzięć, ale również od charakteru inwestycji – w powiatach sokólskim, siemiatyckim i suwalskim mniejsza liczba projektów generowała relatywnie znaczące wartości przedsięwzięć. W przypadku dwóch ostatnich powiatów miało to odzwierciedlenie także w średniej wartości projektu środowiskowego realizowanego na ich obszarze, która to była jedną z najwyższych (średnia wartość projektu środowiskowego realizowanego z RPO WP w powiecie siemiatyckim wyniosła 4 730 477,45 zł, a w powiecie suwalskim 4 344 613,86 zł). Natomiast w powiecie kolneńskim pomimo podjęcia zaledwie 6 projektów z zakresu ochrony środowiska, ich średnia jednostkowa kapitałochłonność okazała się największa w regionie (5 968 034,00 zł przy analogicznej średniej dla województwa 2 777 662,48 zł).

Wyraźne zróżnicowanie przestrzenne wykorzystania środków pomocowych dostępnych w ramach RPO WP widoczne jest także w wielkości dofinansowania realizowanych przedsięwzięć. Średnia wartość dofinansowania z programu na osobę w podlaskim na inwestycje środowiskowe w latach 2007-2013 wyniosła 313,86 zł. Najwięcej środków na mieszkańca przypadło na powiaty: siemiatycki – 853,24 zł, suwalski – 713,75 zł, wysokomazowiecki – 628,39 zł. Najniższy poziom środków pomocowych na osobę miał miejsce w powiecie zambrowskim – 45,43 zł, łomżyńskim – 107,86 zł, mieście Łomża – 113,75 zł oraz mieście Białystok – 137,61 zł. Jak pokazuje przykład Białegostoku, czy też powiatu białostockiego, uwzględnienie potencjału demograficznego poszczególnych obszarów w odniesieniu do otrzymanego wsparcia w ramach RPO WP może wskazać relatywnie niewielki wkład środków unijnych w ochronę środowiska, pomimo największej liczby zrealizowanych projektów i jednej z najwyższych łącznych wartości tychże przedsięwzięć.

Z punktu wspierania rozwoju na płaszczyźnie środowiskowej istotna jest nie tylko sama liczba i wielkość zrealizowanych przedsięwzięć, ale także ich rodzaj. Największa liczba projektów z zakresu ochrony środowiska dofinansowanych w ramach RPO w podlaskim dotyczyła energii odnawialnych – 54,9% wszystkich projektów środowiskowych (w tym 38,1% ogółu projektów środowiskowych dotyczyła energii słonecznej, 9,3% energii hydroelektrycznej, geotermicznej i pozostałej, 5,6% biomasy, 1,9% energii wiatrowej). Udział inwestycji obejmujących efektywność energetyczną, produkcję skojarzoną i zarządzanie energią wyniósł

14,9% wszystkich projektów środowiskowych, z czego blisko 63% projektów w ramach tego priorytetu dotyczyła termomodernizacji. Przedsięwzięcia mające na celu zapobieganie zagrożeniom naturalnym i technologicznym stanowiły 10,2% wszystkich projektów ochrony środowiska, z zakresu gospodarki odpadami komunalnymi i przemysłowymi 8,8%, a dotyczące oczyszczania ścieków 3%. Pozostałe działania podejmowane w ramach programu dotyczyły gospodarki i zaopatrzenia w wodę pitną (1,4% wszystkich projektów ochrony środowiska), promowania bioróżnorodności i ochrony przyrody (0,9%), jakości powietrza (0,05%). Inne działania na rzecz ochrony środowiska realizowane poprzez RPO WP stanowiły 5,1% projektów środowiskowych podjętych w regionie podlaskim.

W odniesieniu do kapitałochłonności poszczególnych rodzajów inwestycji najwyższą średnią wartością projektu odznaczały się inwestycje podnoszące jakość powietrza (15 215 301,90 zł), inwestycje w energię odnawialne – biomasę (10 631 990,68 zł), energię wiatrową (8 784 851,33 zł), projekty z zakresu oczyszczania ścieków (7 740 156,57 zł) oraz gospodarki i zaopatrzenia w wodę pitną (6 159 890,34 zł). Relatywnie najniższe średnie wartości przedsięwzięć środowiskowych dotyczyły promowania bioróżnorodności (555 798,08 zł), innych działań na rzecz ochrony środowiska (1 071 132,45 zł), energii odnawialnych – hydroelektrycznej, geotermicznej (1 105 600,28 zł), a także gospodarki odpadami komunalnymi (1 300 822,91 zł). W przypadku pozostałych priorytetów średni koszt projektu kształtował się następująco: zapobieganie zagrożeniom 3 567 185,95 zł, energii słonecznej 2 227 664,42 zł, efektywności energetycznej 2 097 212,27 zł.

Zgodnie z zasadami funkcjonowania funduszy strukturalnych poziom dofinansowania w regionach najsłabszych może wynieść nawet 85% kosztów kwalifikowalnych projektu. Nie oznacza to jednak, że wszystkie przedsięwzięcia będą dofinansowane w takim stopniu, udział środków unijnych zależy od liczby i rodzaju przedsięwzięć, a także typu beneficjenta. Największe wsparcie wśród inwestycji środowiskowych z RPO WP otrzymały inwestycje w jakość powietrza – średnio 84,40% kosztów kwalifikowalnych, gospodarkę odpadami komunalnymi i przemysłowymi – 78,15%, energii odnawialnej hydroelektrycznej i geotermicznej – 77,34%. Najmniejsze wsparcie uzyskały projekty w zakresie energii odnawialnej: wiatrowej (39,8%) i biomasy (40,62%), zapobieganiu zagrożeniom (41,14%). Dofinansowanie pozostałych przedsięwzięć ochrony środowiska ustalono średnio na poziomie 53,36% kwalifikowalnych kosztów projektów z zakresu efektywności energetycznej, 56,92% dla gospodarki i zaopatrzenia w wodę pitną, 59,77% dla energii słonecznej, 62,65% dla oczyszczania ścieków, 65,3% dla promowania bioróżnorodności i ochrony przyrody oraz 66,55% przy innych działaniach na rzecz ochrony środowiska.

Analiza udziału RPO WP we wspieraniu przyrodniczej płaszczyzny rozwoju regionu wymaga uwzględnienia także charakteru podmiotów, które realizowały przedsięwzięcia ochrony środowiska z udziałem środków pomocowych. Spośród

217 beneficjentów¹⁰ realizujących tego typu działania najliczniejszą grupę stanowiły jednostki samorządu terytorialnego – gminy i powiaty były projektodawcami w 122 przedsięwzięciach. Przedsiębiorcy otrzymali wsparcie w 53 inwestycjach, natomiast ośrodki zdrowia uczestniczyły w 19 projektach, instytucje, organizacje i podmioty publiczne (inne niż jednostki samorządu terytorialnego) były beneficjentami w 18 przypadkach, a uczelnie wyższe zrealizowały 2 projekty środowiskowe. Organizacje pozarządowe (stowarzyszenia) i religijne otrzymały wsparcie w 3 przedsięwzięciach.

Jednostki samorządu terytorialnego podejmując inwestycje środowiskowe współfinansowane z RPO WP skupiały się przede wszystkim na efektywności energetycznej (odnawialnych źródłach energii oraz termomodernizacji). Pozostałe działania dotyczyły zapobiegania zagrożeniom (poprawa bezpieczeństwa), składowania lub gospodarki odpadami, infrastruktury i gospodarki wodno-ściekowej, ochrony przyrody, poprawy bazy edukacyjnej oraz rekultywacji środowiska miejskiego. Inwestycje środowiskowe przedsiębiorców wspierane przez środki unijne w całości związane były z odnawialnymi źródłami energii, natomiast ośrodki zdrowia podejmowały projekty w zakresie efektywności energetycznej (energii odnawialnej i termomodernizacji) oraz gospodarki odpadami. Największą różnorodnością inwestycji cechowały się instytucje, organizacje i inne podmioty publiczne – podejmowane działania miały związek z charakterem poszczególnych podmiotów, stąd obecny był tu cały przekrój rodzajowy projektów. Organizacje religijne uzyskały środki pomocowe z programu na odnawialne źródła energii i termomodernizację, a organizacje pozarządowe na projekty edukacyjne.

Uwzględniając średni poziom współfinansowania w ramach RPO WP inwestycji środowiskowych najwyższy udział środków pomocowych w projektach otrzymały samorządy terytorialne – średnio 73,5% kosztów kwalifikowalnych projektów oraz ośrodki zdrowia – 68,47%. Relatywnie najniższy poziom wsparcia z programu przypadł przedsiębiorcom – 40,92% poniesionych kwalifikowalnych wydatków inwestycyjnych.

Podsumowanie

Realizacja RPO WP w latach 2007-2013 w odniesieniu do środowiska przyrodniczego regionu pozwala na wskazanie następujących spostrzeżeń. Przedsięwzięcia w potencjał środowiskowy regionu niemal w całości dotyczyły inwestycji twardych, inwestycje miękkie – odnoszące się do podnoszenia edukacji i świadomości ekologicznej stanowiły marginalną część projektów (zważywszy na to, iż część projektów kwalifikowanych jako edukacyjne skupiała się na przykład na remontach czy termomodernizacji obiektów edukacyjnych).

¹⁰ Liczba beneficjentów różni się od liczby projektów z uwagi na to, że w przypadku niektórych przedsięwzięć ten sam podmiot realizował działania traktowane w mapach dotacji jako odrębne projekty (do jednego podmiotu mógł być przypisany więcej niż jeden projekt).

W ujęciu rodzajowym i podmiotowym możliwość dofinansowania projektów z programu jest stosunkowo duża, jednak analiza zrealizowanych inwestycji wskazuje na dominację priorytetu szeroko pojętej efektywności energetycznej, przy jednoczesnym największym udziale beneficjentów publicznych. Świadczy to o tym, iż w dużej mierze za ochronę środowiska przyrodniczego województwa odpowiedzialne były samorządy terytorialne oraz inne jednostki publiczne.

Wykorzystanie programu regionalnego w ochronie środowiska podlaskiego wskazuje na nierównomierny rozkład przestrzenny zarówno pod względem liczby i wartości projektów, jak też wielkości dofinansowania czy rodzaju beneficjentów – nie wszystkie obszary i podmioty wykorzystują w pełni istniejące możliwości wsparcia przedsięwzięć środowiskowych. Pomocnym byłaby więc identyfikacja przyczyn powyższej sytuacji, choć z dotychczasowych doświadczeń wynika, że mogą oddziaływać tu trzy podstawowe bariery – finansowa, mentalna oraz administracyjna (stosunkowo duża złożoność i skomplikowanie procedury ubiegania się dofinansowanie i rozliczania projektu).

Konstrukcja RPO WP na lata 2014-2020 utrzymuje przyjęte wcześniej kierunki oddziaływania na przyrodniczą przestrzeń regionu. Wśród proponowanych priorytetów programu dwa mają bezpośrednie odniesienie do ochrony środowiska – wspieranie gospodarki niskoemisyjnej oraz ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami. Ponadto, w proces oddziaływania na sferę ekologiczną województwa podlaskiego ma zostać włączona większa liczba podmiotów – chodzi tu przede wszystkim o zwiększenie rodzaju beneficjentów mogących ubiegać się o wsparcie inwestycji środowiskowych w ramach programu. Pula przewidywanych środków z nowego RPO przeznaczona na projekty ekologiczne kształtuje się na poziomie około 21% wszystkich jego zasobów. Należy spodziewać się, że RPO będzie w najbliższych latach istotnym instrumentem wspierania przekształceń i podnoszenia jakości środowiska przyrodniczego w województwie podlaskim.

Literatura

- Bernaciak A., Gaczek W.M., *Ekonomiczne aspekty ochrony środowiska*, Poznań 2002
- Kosiedowski W., *Wprowadzenie do teorii i praktyki rozwoju regionalnego i lokalnego*, w: *Samorząd terytorialny w procesie rozwoju regionalnego i lokalnego*, W. Kosiedowski (red.), Toruń 2005
- Kruk H., *Przyrodnicza konkurencyjność regionów*, Toruń 2010
- Łaguna M., Witkowska-Dąbrowska M., *Ekonomiczne podstawy zarządzania środowiskiem i zasobami naturalnymi*, Białystok 2005
- Mazur E., *Środowisko przyrodnicze. Zagrożenie, ochrona i kształtowanie*, Szczecin 2004
- Nowakowska A., *Podstawy polityki regionalnej*, w: J. Chądzyński, A. Nowakowska, Z. Przygodzki, *Region i jego rozwój w warunkach globalizacji*, Warszawa 2007
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1083/2006 z dnia 11 lipca 2006 r. ustanawiające przepisy ogólne dotyczące Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego, Europejskiego Funduszu Społecznego oraz Funduszu Spójności i uchylające rozporządzenie (WE) nr 1260/1999
- Szafranek E., *Determinanty konkurencyjności regionów. Ujęcie teoretyczne i empiryczne*, Opole 2010
- www.podlaskiedotacje.pl